

Gıda Sanayinin Genel Durumu ve Gıda Mühendislerinin Sanayideki Yeri

Ahmet Ölmez

Gıda Mühendisleri Odası
İl.Başkanı

Ülkemizin ihracata dayalı büyüyen sektörlerine başlıca örneklerden birini oluşturan gıda sanayi, son yıllar itibariyle incelendiğinde, imalat sanayi üretiminden ortalama yüzde 17'lik, ihracatından ise ortalama yüzde 11'lik pay almaktadır. Özellikle 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren ihracat pazarları genişlemeye başlayan, yeni ve modern yatırımlar gerçekleştiren gıda sanayi üretiminin son on yıllık büyüme oranı ortalama yüzde 3,4 olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık sektörün ihracat büyümesi yine son on yılda ortalama yüzde 7,7 olmuştur. Bu rakamlar sayılarının 30.000'e yaklaştığını tahmin edilen gıda işletmeleri tarafından sağlanırken bunlardan ancak yüzde 10'unun modern ve büyük kapasiteli işletme durumunda olduğu hatırlatılmalıdır.

Öte yandan, 1998 yılına kadar iç talep ve ihracata dayalı olarak gelişen gıda sanayi üretimi, Rusya'daki ekonomik krizin ardından önce ihracat miktarının düşmesi, ardından 17 Temmuz 1999 tarihinde yaşanan deprem felaketi sonrasında küçülen Türk ekonomisi dolayısıyla daralmaya başlamıştır. Özellikle, unlu mamuller, şekerli mamuller ve bitkisel yağların ihracatında 1995-1997 dönemine göre ciddi gerilemeler meydana gelmiş, yeni yatırımlar ve mevcut kapasiteler yerine göre atıl kalmıştır.

2000 yılında iç talepte yaşanan geçici iyileşmenin ardından aşırı değerli TL'nin ihracat açısından dezavantajlı bulunması ile Türk mali sektöründe başlayan krizin 2001 yılında derinleşmesi nedeniyle, gıda sanayi üretimi olumsuz etkilenirken birçok işletme kapanmış, binlerce kişi işsiz kalmıştır. 2001 yılında gıda sanayinin en büyük sorunları şu şekilde sıralanabilmektedir: 1) Yatırıma yönelerek borçlanan işletmelerin artan borç yükü ya da işletme sermayesi yetersizlikleri nedeniyle batması, 2) Büyük alışveriş merkezlerinin gıda işletmelerinden mal alınırken uyguladıkları uzun vadeli ödeme planları nedeniyle işletmelerin zarara girerek üretimi sürdürememeleri, 3) Kredi sistemlerinin tıkanması nedeniyle işletme sermayesi ve yatırım imkanlarının tükenmesi olarak sıralanabilmektedir.

Bu sorunlar nedeniyle, tavukçuluk, yem sanayi ve hayvancılığa dayalı sanayiler ile un sanayi başta olmak üzere birçok küçük ve orta ölçekli işletmenin kapandığı izlenmiştir. Yaşanan ekonomik krizler sonrasında tüketicinin satın alma gücünün büyük ölçüde düşmesinin yanısıra tarım sektöründe yaşanan girdi maliyeti artışı, kuraklık ve tarım politikası uygulamalarındaki belirsizliklere bağlı olarak gıda sanayi üretimi gerilemektedir. Bu nedenlere ihracatta beklenen artışın sağlanamayışı da eklenebilecektir. DİE verilerine göre, gıda sanayi toplam üretimindeki gerileme, 2002 Ağustos ayında geçen yılın aynı ayına kıyasla yüzde 17 oranında azalmıştır. İhracatta ilk yedi aylık dönemde bir önceki yılın aynı döneminde göre 16 oranında artış kaydedilmiştir.

21.yüzyılda, gıda sanayi ülkemizde gıda güvencesinin

sağlanabilmesi ve ihracat gelirinin artırılması açısından önemli bir sektördür. Yaşanan krizler sonrasında tarımsal üretimle birlikte gıda sanayinin de desteklenmesi, yetersiz beslenme ve açlık sorunlarının ülkemizde daha da derinden yaşanmaması açısından önemlidir.

Gıda sanayindeki gelişime paralel olarak sektörde gıda bilimi ve teknolojisi eğitimi görmüş eleman ihtiyacı artmıştır. Gerek kamu gerekse özel sektörde gıda ile ilgili konularda istihdam edilmelerinden büyük yarar sağlanan başlıca meslek grubunun gıda mühendisleri olduğu da artık anlaşılmakta ve sektör tarafından kabul görmektedir. Mevcut gıda mevzuatı kapsamında her gıda işletmesinde bir sorumlu yönetici bulundurulması zorunluluğu nedeniyle istihdam artmış gibi görünse de krizlerle kapanan işletmelerin sayısının yükselmesi istihdam durumunu olumsuz etkilemektedir.

Gıda işletmesinin büyük kısmında yetişmiş eleman ihtiyacının karşılanması; gıdaların üretimi sırasında doğabilecek sağlık risklerinin en aza indirilmesi, modern üretim tekniklerine paralel olarak ürün kalitesinin yükseltilmesi öncelikli görülmektedir. Gıda sanayinde bahsedilen teknik eleman ihtiyacının yanısıra diğer sorunlara dikkat çekmek yararlı olacaktır. Küçük işletme sayısının fazlalığı ve dağınık yapısı, kayıt dışılığa ve modern işletmelerle haksız rekabete neden olurken tüketici sağlığına uygun koşullarda ve uygun kalitede üretimi sektöre ugramaktadır. Kamu denetim hizmetlerinin yeterli seviyede bulunmaması ve uzun yıllardır yaşanan yetki dağınıklığı gıda güvenliğini olumsuz etkilemektedir.

Gıda sanayine yeterli ve kaliteli hammaddenin düzenli şekilde temininde yaşanan sorunlar gerek iç gerekse dış piyasada olumsuzluk yaratmaktadır. Tarımsal alt yapıdan doğan eksiklikler, tarım politikalarının zamanında değişiklikler yapılarak değişen dünya şartlarına uygun düzenlemelerle desteklenmemesi son yıllarda gıda sanayi üretiminde ve bundan da öte ihracatında tıkanmalara ve ithal maddeye bağımlı kalınmasına yol açmaktadır.

Dünyada artan rekabet ve gıda fiyatlarındaki düşüşle birlikte gıda sanayi ihracatında zor günler yaşamaktadır. Gelişen dünya standartlarında üretim yaparak tarımsal üretimi değerlendirme amacıyla olan gıda sanayi, uluslar arası teknik ve hijyenik kriterlere uyduğu ölçüde dışa açık büyümeye devam edecektir. Bu aşamada, dünyadaki gelişmeleri yakından takip eden gıda mühendisleri gıda konusunda eğitim almış elemanların sektöre hizmet etmesi de öncelikli hedef olmalıdır.

Ülkemizde "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine dair 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK)" ve buna bağlı yönetmeliklerle yürürlükte olan gıda mevzuatının uygulanmasında yaşanan bazı sorunlar şu şekilde sıralanabilmektedir:

1- Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı

tarafından üretim tesislerinde ve satış noktalarında yerine getirilen denetimlerde yetki dağılımı yaşanması, 2. Gıda maddelerinin dış pazarlara sunulması aşamasında, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile Dış Ticaret Müsteşarlığının sırasıyla Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği ve Türk Standartlarına göre denetim yaparken belirlenen kriterlerdeki farklılıklar. 3. Halen, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın 560 sayılı KHK ile üstlendiği hizmetler için Türkiye çapında yaklaşık 5000 teknik eleman ihtiyacı bulunması, ancak KHK'nin çıkarıldığı tarihten bu yana bakanlığa hemen hemen hiç teknik eleman alımı yapılmaması.

Bu aşamada, gerek gıda sanayi gerekse de mevzuat uygulamaları açısından önerilerimizi ifade etmek isteriz.

1. Gıda sanayindeki kayıt dışı üretimin halk sağlığı açısından önlenmesi ve gıda işletmelerinin mevcut mevzuat hükümlerine uyumunun sağlanması denetim mekanizmasının etkin işlemesi ve hak edenin gerekli cezayı alması ile olacaktır.
2. 560 sayılı KHK'nin uygulanmasında görülen aksaklıkların giderilerek gıda üretim ve denetiminin daha etkin bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.
3. Gıda mevzuatının uygulanmasındaki mevcut yetki dağılımı ve koordinasyonsuzluğu gidermek için gıdaya ilişkin yetkiler tek elde toplanmalı veya bakanlıklar arası koordinasyon temin edilerek mevcut sistemin daha verimli çalışması sağlanmalıdır. Buna ek olarak, bakanlıkların yetişmiş eleman ihtiyacının karşılanması da önem arz etmektedir.

SÜT ENDÜSTRİSİNDE YENİ EĞİLİMLER SEMPOZYUMU

EGE ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ SÜT TEKNOLOJİSİ BÖLÜMÜ
22-23 MAYIS 2003 - İzmir

Yazışma Adresi: Doç. Dr. Harun UYSAL

Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Süt Teknolojisi Bölümü / 35100 Bornova - İZMİR

Tel: 0 (232) 388 01 10 / 1422 • Fax: 0 (232) 342 57 13

e-posta: seyes2003@ziraat.ege.edu.tr • web: www.seyes2003.ege.edu.tr